

РЕЦЕНЗІЯ

доктора філософії в галузі права Даниленко Анни Олександрівни – на дисертаційне дослідження Слюсаренка Олександра Сергійовича на тему: «Адміністративно-правове забезпечення сталого розвитку освіти в Україні», подане до захисту у разову спеціалізовану вчену раду Науково-дослідного інституту публічного права на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Освіта є важливим інструментом економічного відновлення, соціальної згуртованості, демократичного розвитку та зміцнення інституційної спроможності держави. Від якості публічного управління освітою безпосередньо залежить здатність України реагувати на сучасні соціальні, економічні, технологічні та безпекові виклики. Водночас чинна система адміністративно-правового регулювання освітньої сфери характеризується наявністю значної кількості нормативно-правових актів, недостатньою узгодженістю повноважень органів публічної влади, нерівномірністю реалізації освітньої політики на державному, регіональному та місцевому рівнях. Окремі положення законодавства мають декларативний характер або не забезпечуються належними організаційними, фінансовими й контрольними механізмами. Це ускладнює впровадження принципів доступності, якості, безперервності, інклюзивності та екологічної, соціальної й економічної відповідальності в діяльність закладів освіти.

За таких умов виникає необхідність комплексного наукового переосмислення змісту, структури та функцій адміністративно-правового забезпечення сталого розвитку освіти. Важливим є визначення ефективної моделі взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, закладів освіти, громадських організацій і приватного сектору, а також удосконалення механізмів планування, фінансування, моніторингу та контролю у сфері освіти. Ураховуючи вище зазначене, дослідження Слюсаренка Олександра Сергійовича на тему: «Адміністративно-правове забезпечення сталого розвитку освіти в Україні» є

необхідним для створення сучасної освітньої системи, що забезпечить сталий розвиток українського суспільства.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача. За результатами аналізу дисертаційної роботи та наукових публікацій здобувача можна дійти висновку, що дослідження виконано на належному науково-теоретичному рівні, а його зміст характеризується логічною послідовністю, системністю викладу матеріалу та внутрішньою цілісністю. Структура дисертації є обґрунтованою, відповідає об'єкту, предмету, меті та поставленим завданням дослідження, що забезпечило комплексне розкриття проблематики адміністративно-правового забезпечення сталого розвитку освіти в Україні.

Слід відзначити, що дисертаційне дослідження побудоване відповідно до вимог наукової логіки. Його структурні елементи є взаємопов'язаними, не дублюють один одного та послідовно розкривають окремі аспекти предмета дослідження. Такий підхід дозволив автору комплексно дослідити адміністративно-правові засади забезпечення сталого розвитку освіти, проаналізувати сучасний стан нормативно-правового регулювання, визначити основні проблеми функціонування механізму публічного адміністрування у сфері освіти та запропонувати науково обґрунтовані напрями його вдосконалення.

Науковий рівень дисертації підтверджується здатністю автора критично осмислювати існуючі наукові підходи, аналізувати чинне законодавство та практику його застосування, формулювати власні висновки щодо розвитку адміністративно-правового забезпечення сталого розвитку освіти в Україні. Окремої позитивної оцінки заслуговують запропоновані рекомендації щодо вдосконалення адміністративного законодавства, розвитку інституційних механізмів публічного управління у сфері освіти та підвищення ефективності реалізації державної освітньої політики відповідно до принципів сталого розвитку.

Основні результати дисертаційного дослідження пройшли належну апробацію та знайшли відображення у шести наукових публікаціях, з яких три статті опубліковано у наукових фахових виданнях України, включених до переліку фахових видань з юридичних наук, а три результати дослідження апробовано у

формі тез доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях. Аналіз їх змісту свідчить про відповідність тематиці дисертації, достатній рівень висвітлення основних результатів дослідження, їх наукової новизни та практичного значення. Опубліковані праці відображають ключові положення всіх розділів дисертаційної роботи, що свідчить про повноту апробації отриманих результатів.

Загалом аналіз дисертаційної роботи та наукових публікацій Слюсаренка О.С. дає підстави констатувати, що дослідження виконано на належному науковому рівні, його основні положення є достатньо аргументованими, достовірними та методологічно обґрунтованими, а сформульовані висновки логічно випливають із проведеного дослідження. Наукові результати мають теоретичну й практичну цінність для подальшого розвитку науки адміністративного права, удосконалення адміністративно-правового регулювання освітньої сфери, нормотворчої діяльності та практики функціонування органів публічної адміністрації, що реалізують державну політику у сфері освіти.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. За своїм характером дисертаційне дослідження є дисертація є першим комплексним дослідженням у сфері адміністративно-правового забезпечення сталого розвитку освіти в Україні, в результаті якого сформовано напрямки та можливості системної інтеграції концепції сталого розвитку в освітніх правовідносинах. Розкрито сталий розвиток як концепцію трансформації освіти, з позиції адміністративного права, що є закріпленою в міжнародному та національному нормативно-правовому та доктринальному вимірі цілісною моделлю реформування освіти, що передбачає її орієнтацію на якість, доступність, інклюзивність, безпеку, безперервність та ціннісну спрямованість з метою формування особистості, здатної діяти на засадах відповідальності, рівності, екологічної свідомості та поваги до прав людини в умовах довгострокового суспільного розвитку.

Сформовано ознаки адміністративного інструментарію забезпечення сталого розвитку освіти в Україні: публічно-владний характер для забезпечення суспільно

значущих цілей розвитку освіти; нормативна визначеність; зовнішньо виражений вплив; цільова орієнтованість для забезпечення сталого розвитку освіти; спрямованість на публічний інтерес та гарантування права на освіту; системний характер; функціональна багатоманітність; адаптивність до специфіки об'єкта впливу; інституційна багаторівневність; процедурна впорядкованість; підконтрольність та підзвітність; направленість на довгостроковий результат; забезпечення якості як внутрішнього критерію ефективності цифрова інтегрованість.

Також, автором удосконалено розуміння адміністративно-правового забезпечення розвитку освіти як системної, цілеспрямованої та нормативно-організованої діяльності держави, уповноважених органів публічної влади та інших суб'єктів публічного адміністрування, що здійснюється за допомогою норм адміністративного права, принципів, форм, методів, процедур та гарантій з метою створення, підтримання та вдосконалення належних умов для функціонування та сталого розвитку освітньої сфери, та забезпечення освітніх потреб суспільства та держави.

Отримали подальшого розвитку положення щодо стану нормативно-правового забезпечення сталого розвитку освіти в Україні, що перебуває на етапі активного становлення, поєднуючи наявність розгалуженого законодавчого базису з відсутністю цілісної правової моделі довгострокового розвитку освітньої системи, з недостатньою узгодженістю між різними рівнями освіти, слабкою інституціоналізацією освіти дорослих, дисбалансом між автономією закладів та правовим регулюванням, та недостатньою інтеграцією освітнього законодавства з бюджетною, соціальною, трудовою, регіональною, інноваційною та євроінтеграційною політикою.

Також сформовано напрямки вдосконалення адміністративно-правового забезпечення сталого розвитку освіти в Україні, що має здійснюватися диференційовано за видами освіти, але в межах єдиної публічної стратегії, поєднуючи нормативне закріплення принципів сталості, чіткий розподіл управлінських повноважень, якісний контроль, цифровізацію, інклюзивність,

безпекову стійкість та ресурсну спроможність закладів освіти, з диференціацією на пріоритетність формування цінностей сталого розвитку для дошкільної освіти, гарантування рівного доступу та безпечного середовища повної загальної середньої освіти, зв'язок із ринком праці для професійної освіти, та автономію, інноваційність та суспільну відповідальність вищої освіти.

Загалом, у роботі містяться й інші положення, висновки та рекомендації як теоретичного характеру так і, пов'язанні з ними рекомендації щодо практичного застосування, що свідчить про цілісність, завершеність та значущість новизни отриманих результатів.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Позитивної оцінки заслуговує здійснений здобувачем аналіз широкого кола наукових джерел, серед яких праці вітчизняних і зарубіжних учених, нормативно-правові акти національного та міжнародного рівнів, документи міжнародних організацій, а також сучасні доктринальні підходи до правового регулювання освітньої діяльності, публічного адміністрування у сфері освіти та забезпечення сталого розвитку. Використання різнопланової джерельної бази сприяло всебічному дослідженню порушеної проблематики, що забезпечило належний рівень обґрунтованості сформульованих наукових положень, висновків і практичних рекомендацій.

Аналіз змісту дисертації дає підстави констатувати, що поставлена мета здобувачем досягнута, а визначені у вступі завдання вирішені у повному обсязі. Отримані результати характеризуються належним рівнем аргументованості, ґрунтуються на комплексному дослідженні теоретичних положень, нормативно-правової бази та практики її реалізації, а сформульовані висновки є логічним підсумком проведеного наукового дослідження. Це свідчить про достатній рівень наукової обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих автором, а також про їх теоретичну та практичну значущість для подальшого розвитку адміністративно-правового забезпечення сталого розвитку освіти в Україні.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Сформульовані дисертантом в своїй роботі висновки й пропозиції вже впроваджено та використовуються у науково-дослідній діяльності та освітньому процесі, про що свідчать акти впровадження, які є додатками до дисертаційної роботи.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертаційне дослідження Слюсаренка Олександра Сергійовича має чітку структуру, визначену вимогами, що викладені в положеннях МОН України. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження та її актуальність. Визначено мету, об'єкт, предмет дисертаційного дослідження та поставлено наукові завдання. Зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Охарактеризовано методи дослідження з зазначення підрозділів, в яких автор їх використовував. Окреслено наукову новизну отриманих результатів, що зумовлена характером обраної теми та підходом до її дослідження, практичне значення отриманих результатів та викладено дані щодо проходження основними теоретичними положеннями та практичними результатами апробації.

У першому розділі «Теоретико-правові основи сталого розвитку освіти» розкрито сталий розвиток як концепцію трансформації освіти. Узагальнено особливості розвитку освіти в Україні як об'єкту адміністративно-правового забезпечення. Проаналізовано стан нормативно-правового забезпечення сталого розвитку освіти в Україні.

У другому розділі «Зміст адміністративно-правового забезпечення сталого розвитку освіти в Україні» визначено суб'єктів адміністративно-правового забезпечення сталого розвитку освіти в Україні. Розкрито адміністративний інструментарій забезпечення сталого розвитку освіти в Україні. Проаналізовано міжнародне співробітництво як можливість сталого розвитку освіти в Україні.

У третьому розділі «Напрями вдосконалення адміністративно-правового забезпечення сталого розвитку освіти» узагальнено європейський досвід

адміністративно-правового забезпечення сталого розвитку освіти. А також розкрито напрямки вдосконалення адміністративно-правового забезпечення сталого розвитку освіти в Україні.

За результатами проведеного дослідження здобувачем сформульовано висновки до кожного розділу, а також загальні висновки, які є логічно пов'язаними зі змістом дисертаційної роботи та відображають результати вирішення поставлених наукових завдань. Їх зміст узгоджується зі структурою дослідження, послідовністю викладення матеріалу та підтверджує досягнення визначеної мети дисертаційної роботи.

Сформульовані автором висновки та практичні рекомендації характеризуються належним рівнем наукової аргументованості, ґрунтуються на результатах комплексного аналізу досліджуваної проблематики та мають ознаки наукової новизни. Запропоновані положення відповідають сучасним потребам розвитку адміністративно-правового регулювання у сфері сталого розвитку освіти, а окремі рекомендації можуть бути використані у нормотворчій діяльності, практиці функціонування органів публічної адміністрації та подальших наукових дослідженнях.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційного дослідження. Позитивно оцінюючи отримані Слюсаренком Олександром Сергійовичем результати здійсненого ним дослідження, підкреслюючи їх наукову та практичну цінність, необхідно звернути увагу на деякі дискусійні питання.

По-перше, у підрозділі 2.1 автором розкрито значення громадсько-партнерського рівня впливу суб'єктів адміністративно-правового забезпечення сталого розвитку освіти в Україні, що сформовано систему суб'єктів громадянського суспільства. Однак, у відповідному висновку фактично ототожнено різні за правовим статусом, повноваженнями та формами участі суб'єкти громадянського суспільства, органи громадського самоврядування, дорадчі й контрольні утворення. Недостатньо обґрунтованим є також твердження про наявність у всіх перелічених суб'єктів спеціальної адміністративно-правової правосуб'єктності, адже для частини з них участь в управлінні освітою має

переважно консультативний, рекомендаційний або громадсько-контрольний характер та не передбачає владних управлінських повноважень. Автору доцільно було б чітко визначити критерії віднесення таких суб'єктів до громадсько-партнерського рівня та розмежувати їх компетенцію, форми впливу та юридичні наслідки прийнятих ними рішень.

По-друге, у підрозділі 2.2. автором академічну доброчесність розкрито як інструментарій забезпечення сталого розвитку освіти в Україні, що є особливим правовим та етичним інструментом в епоху активного використання штучного інтелекту. При цьому, сформульоване положення має узагальнений характер, адже недостатньо конкретизовано, які саме правила використання штучного інтелекту мають вважатися доброчесними, за якими критеріями розмежовується допустиме застосування ШІ та академічне порушення, а також які суб'єкти уповноважені здійснювати контроль і притягнення до відповідальності.

По-третє, позитивно оцінюючи міжнародне співробітництво як можливість сталого розвитку освіти в Україні (підрозділ 2.3), слід підкреслити, що в умовах повномасштабного вторгнення саме національна система має стати основною, без тотального спрямування на удосконалення освіти згідно міжнародних стандартів.

По-четверте, автор, у висновках до розділу 3 визначає, що моніторинг, звітування та рейтингування освітніх закладів забезпечують практичну реалізацію принципів сталого розвитку в освіті. Однак, на практиці рейтингування може спричиняти формалізацію оцінювання, необґрунтовану конкуренцію та нерівність між закладами освіти, які функціонують у різних соціально-економічних, територіальних та безпекових умовах. Автору слід окрему увагу присвятити ефективності зазначених інструментів, що залежить від прозорості методології, достовірності даних, незалежності оцінювання, дотримання принципів пропорційності та недискримінації, а також спрямованості результатів на підвищення якості освіти та ухвалення обґрунтованих управлінських рішень.

Наведені зауваження та висловлені рекомендації мають переважно дискусійний і рекомендаційний характер, спрямовані на подальше вдосконалення

окремих положень дисертаційного дослідження та не впливають на його загальну позитивну оцінку.

Відсутність порушень академічної доброчесності. За результатами аналізу тексту дисертації та наукових публікацій здобувача підстав для висновку про порушення принципів академічної доброчесності не встановлено. Ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації чи інших форм недоброчесних наукових практик не виявлено. Дисертація Слюсаренка Олександра Сергійовича є самостійно виконаним, завершеним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне наукове завдання у галузі адміністративного права. Отримані результати мають теоретичну та практичну цінність і можуть бути використані у подальшій науковій, нормотворчій та правозастосовній діяльності.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація Слюсаренка Олександра Сергійовича на тему: «Адміністративно-правове забезпечення сталого розвитку освіти в Україні» є завершеною, самостійно виконаною кваліфікованою науковою працею, що має вагомe теоретичне і прикладне значення, яка відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 , а її автор – Слюсаренко Олександр Сергійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

**доктор філософії у галузі права,
старший науковий співробітник
Науково-дослідного інституту
публічного права**

Анна ДАНИЛЕНКО